

УДК 330.341.1

Шацька З. Я., д.е.н., професор,
Когут А.Л., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна

РЕГІОНАЛЬНА СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сучасні трансформаційні процеси в економіці України, зумовлені війсьними викликами, потребують формування нової моделі відновлення агропромислового сектору, що базується на інноваційних засадах, регіональних конкурентних перевагах та інтеграції у європейський економічний простір. У цьому контексті особливого значення набуває концепція смарт-спеціалізації, яка є ключовим інструментом регіональної політики ЄС і спрямована на концентрацію ресурсів у пріоритетних сферах розвитку.

Післявоєнне відновлення України супроводжується структурними змінами в економіці регіонів, трансформацією агропродовольчих ланцюгів, порушенням логістики та зростанням територіальних диспропорцій. За таких умов традиційні підходи до розвитку агропромислового сектору виявляються недостатньо ефективними, що актуалізує необхідність впровадження інноваційно-орієнтованих моделей розвитку, зокрема на засадах смарт-спеціалізації.

Згідно з аналітичними дослідженнями, післявоєнна економіка України потребує зосередження на розвитку конкурентоспроможних секторів та підвищенні доданої вартості через спеціалізацію, інновації та розвиток людського капіталу [3].

Водночас агропромисловий сектор залишається стратегічною галуззю, здатною забезпечити економічну стабільність та експортний потенціал держави. Смарт-спеціалізація передбачає ідентифікацію унікальних ресурсних, інноваційних та технологічних переваг регіонів з метою формування стратегічних пріоритетів розвитку. В агропромисловому секторі це означає концентрацію на тих видах сільськогосподарської діяльності, які забезпечують максимальну додану вартість, ефективне використання природних ресурсів та інтеграцію у глобальні ланцюги створення вартості.

Регіональна смарт-спеціалізація агропромислового сектору базується на таких принципах:

- підприємницьке відкриття;
- інноваційна орієнтація виробництва;
- міжсекторальна інтеграція (агропромисловий сектор-переробка-логістика-ІТ);
- сталий розвиток та екологізація;
- децентралізація управління регіональним розвитком.

В Україні пріоритетні напрями смарт-спеціалізації, визначені у стратегіях розвитку регіонів до 2027 року. Так, з 24 областей України 13 областей (54%) обрало пріоритетними напрямками смарт-спеціалізації промисловість, 11 областей (45,3%) – сільське господарство, 1 область (0,2%) – медицину. Сільське господарство обрано пріоритетним напрямом розвитку смарт-спеціалізації такими областями, як: Житомирська, Луганська, Львівська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Чернівецька, Чернігівська [2].

В умовах війни та післявоєнного відновлення змінюється профіль регіонів, що відкриває можливості для формування нових конкурентних переваг на основі інноваційних підходів. Як зазначається у дослідженнях, смарт-спеціалізація є інструментом структурної трансформації економіки та формування нових секторів розвитку регіонів [2]. За таких умов, ключовими стратегічними напрямками регіональної смарт-спеціалізації агропромислового сектору є:

1. Цифровізація та розумне фермерство. Впровадження технологій точного землеробства, IoT, Big Data, штучного інтелекту та інших smart-технологій дозволяє підвищити продуктивність та ефективність використання ресурсів.

2. Розвиток біоекономіки. Виробництво біопалива, біоматеріалів, органічної продукції сприяє екологізації виробництва та формуванню нових ринків збуту.

3. Поглиблення переробки сільськогосподарської продукції. Збільшення частки продукції з високою доданою вартістю для харчової промисловості.

4. Трансформація логістики шляхом розвитку мультимодальних перевезень, альтернативних логістичних маршрутів, цифрових логістичних платформ.

5. Сталий розвиток та розумне сільське господарство. Застосування практик, що забезпечують одночасно продуктивність, адаптацію до кліматичних змін та зниження викидів парникових газів.

Ефективна реалізація регіональної смарт-спеціалізації потребує комплексного підходу, який базується на формуванні організаційно-економічного механізму, який включає:

- інституційне забезпечення (державна та регіональна політики);
- фінансові інструменти (гранти, інвестиції, міжнародна допомога);
- розвиток інноваційної інфраструктури (кластери, технопарки, арохаби);
- партнерство між державою, бізнесом та наукою.

Особливу роль відіграє міжнародна підтримка, зокрема участь України у програмах ЄС (Horizon Europe), що сприяє розвитку інновацій та трансферу технологій [4].

Реалізація концепції регіональної смарт-спеціалізації забезпечує: підвищення конкурентоспроможності регіонів; ефективне використання ресурсного потенціалу; формування інноваційних екосистем; інтеграцію у європейський економічний простір; забезпечення сталого розвитку агропромислового сектору.

Крім того, смарт-спеціалізація дозволяє адаптувати економіку регіонів до нових умов, сформованих війною, та сприяє переходу до інноваційного зростання.

Отже, регіональна смарт-спеціалізація агропромислового сектору виступає ключовим інструментом післявоєнного відновлення економіки України. Її реалізація забезпечує структурну трансформацію регіонів, формування нових конкурентних переваг та інтеграцію у глобальні агропродовольчі ланцюги. В умовах сучасних викликів особливого значення набуває орієнтація регіонального розвитку на інновації, цифровізацію, розвиток біоекономіки та стале використання ресурсів. Впровадження смарт-спеціалізації в агропромисловому секторі сприятиме не лише економічному відновленню регіонів, а й формуванню довгострокової регіональної стратегії сталого розвитку.

Література

1. Підоричева І.Ю., Баш А.С. Смарт-спеціалізація промислових регіонів України: організаційно-економічний супровід. 2024. №2(106). URL: <https://ojs.econindustry.org/index.php/ep/article/view/300/356>
2. Шацька З.Я. Agri-food 4.0, як вектор смарт-спеціалізації агропромислового сектору України. V Міжнародна науково-практична конференція «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: дорожня карта для України» 19 грудня 2024 року. DOI:10.36059/978-966-397-448-4-29
3. A Smart Specialization Strategy. GMF. 2024. URL: <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2024-04/A%20Smart%20Specialization%20Strategy%20for%20Ukraine.pdf>
4. Specific support for Ukrainian research and innovation. *Horizon Europe*. URL: <https://horizon-europe.org.ua/en/about-he/support-for-ukraine>